

Történetek Budapest életéből.

Hiteles adatok nyomán írta: Radó Richárd.

1889 — 1890.

„Adja a Mindenható, hogy további törvényhatósági működésünket az Eg áldása kísérje; adja a Mindenható, hogy a törvénytisztlet, a polgári egyetértés, a testvériség és a tiszta, önzetlen hazafiság érzete szállja meg kebleinket és adja a Gondviselés különösen, hogy a particularizmus aprólékos s egyoldalú érdekei soha ne vezéreljék eljárásunkat és ne tántorítsanak el a törvényt, az igazság és a valódi közérdek helyes útjáról, mert csak így lesz lehetséges sikeresen megoldani a reánk sulyosodó feladatokat és megfelelni azon kötelességeknek, melyeket polgártársaink bizalma reánk ruházott és melyek minket, mint honpolgárokat, a haza s mint a fővárosnak polgárait, a főváros irányában megilletnek”. Ezeket mondotta Ráth főpolgármester a törvényhatósági bizottság új tagjaihoz intézett üdvözlő beszédében. Felhívása eredményes volt, mert amikor Budapest érdekeiről volt szó, együtt volt mindenki és csak politikai kérdések tudták megzavarni a polgárság képviselőinek összhangját. Mindjárt az év első hónapjában bontotta meg az egyetértést és ellenséges hangulatot teremtett a közgyűlés termében is a báró Fejérváry Géza által a törvényhozás elé terjesztett véderőjavaslat, az ennek nyomán keletkezett felzúdulás és utcai tüntetések sorozata.

A véderőjavaslat hullámai.

Abcug Tiszta! Abcug Csáky! Abcug báró Fejérváry! Abcug Török főkapitány! Eljén dr. Takács Zoltán!

Ez a nótá járta országzszerre. Általános izgalmat keltett a véderőjavaslat, amely arculesapása volt a magyar önértetnek és diadala a k. u. k. Armeének. A visszaemlékezés is szép a kurucok pergőtűzére, amelyet az osztrák szoldateszka által támogatott labancok szármalmas táborra ellen indított. Idősb Ugron Gábor, Irányi Dániel, Polónyi Géza, gróf Apponyi Albert, báró Kaas Ivor, Hoitsy Pál voltak a parlamenti harcok kuruc generálisai. Ott támadták Tisza Kálmánt és kormányát, amely jobb érzése ellenére keményen állta a szakadatlan rohamot. A parlamenti események hullámai átsaptak a törvényhatóságok életébe is. Fellázadt az ország közvéleménye és annak heroldja: az ifjuság. Izgalom az egész országban, különösen itt Budapesten, ahol az egyetemi ifjuság, az ellenzéki képviselők és a különböző társadalmi egyesületek védőszármayai alatt imponáns módon tüntetnek a nemzeti érületünket milyen sértő törvényjavaslat ellen. 1889 január 27-én, vasárnap volt az emlékeztetés országos ifjusági gyűlés a Vigadóban, amely szorongásig megtelt nemzetiszínű kokárdás közönséggel. Az elnöki emelvény előtt az ellenzéki képviselők helyezkedtek el, közöttük Orbán Balázs és Reviczky Károly diszmagyarban. Irányi Dánielt belépésekor lelkesen ünnepezték. A gyűlés elnöke Polónyi Géza volt, aki kardosan, diszmagyarban foglalta el a helyét. Alelnökök voltak: Gonda Dezső budapesti, Lengyel Sándor kolozsvári egyetemi hallgatók, Garzuly József, a pozsonyi jogakadémia és Szokolay Elemér a gazdasági tanintézetek képviselője.

Polónyi megjósolja a világháborút.

Polónyi Géza lelkes, szép beszédet mondott, melynek egyes részeit igazolja a világháború és ennek az országra oly végzetes következménye. A hazafias elkeseredéstől és izgalomtól túlfutott hangulatban nyitotta meg az országos gyűlést Polónyi Géza, aki beszédében ezeket mondta:

— A magyar nemzetnek, uraim, nincs hadi-ereje. A magyar nemzet ifjál, hogyha csatára készülnek, nem mennek a nemzeti zászló után, nem hallgatnak magyar vezényszót, s a harci kürt, amely haláltusára hív, nem magyar riadótló hangzik önkönek vissza soha. A magyar nemzetnek van egy úgynevezett közös hadserege, amelyben, ha azt vereség éri, ezen közös hadseregnek szegényében, a vereségnek minden erkölcsi és anyagi következményében dusan kivieszi a nemzet osztályrészét, de harci dicsőségében nem osztozkodhatik soha. A magyar nemzetnek nincsenek hősei, a magyar nemzet a hadseregben nem mint katonák küzd, hanem a Dienstreglement szerint csak szolgál. Már pedig, tisztelt uraim, az a nemzet, melynek nincsen önálló hadserege, amelynek nincsen harci dicsősége: annak lehet dicsőséges multja, de jövője nem lesz soha. Tisztelt uraim! A létért való küzdelemben a világ sorsát intéző erők mérkőzésében egy messze jövőre kiható, döntő ütközetre készül egész Európa. Ezen ütközeten részt fog venni a magyar nemzet is. A magyar nemzetnek nincsenek hódítási törekvései, védelmezni kívánja csupán saját szabadságát s nem kívánna eltiporni a másét. A magyar nemzet önvédelmi harcot folytathat csupán, mert az a nemzetek, mely sorsát most intézi, nem követelhet egyebet, mint azt, hogy szabadságát, nemzeti becsületét s egy ezredéves alkotmányát szelkülön tisztaságában hagyassa örökök utódainak.

Polónyi minden mondatát tetszésnyilvánítások kísérték és különösen nagy hatása volt beszédének az a része, ahol ezt mondta: „A magyar ifjuság a nemzet színe elé áll s felfohászkozva kéri, mentse meg számára egyetlen kincsét: a nemzeti nyelvet”.

Orbán János gyógyszerész-növendék, Gonda Dezső joghallgató, Egri Dezső pécsi jogász, Ováry Pál növendék után felszóllt Weiszfeld Vilmos joghallgató (később Vázsonyi Vilmos, a volt igazságügyi miniszter), aki az akkori lapok jelentése szerint azónokok sorában a legnagyobb hatást érte el. Az egyik tudósítás megállapítja, hogy „sulyos közjogi érületet valóóság élvezettel hallgatták a jelenvolt

honatyák is”. Beszéltek még: dr. Takács Zoltán, Irányi Dániel és báró Kaas Ivor.

Este lakoma volt a Vigadóban. Polónyi Géza felolvasta Kossuth Lajos üdvözlő táviratát, melyben többi közt ezeket mondja:

„A magyarnak joga és hivatása is van nemzetnek lenni, hazáját állammá tenni. Ennek egyik nélkülözhetetlen kelléke a nemzeti hadsereg, magyar zászlóval, magyar vezénylettel, magyar érülettel. Nem magyar — cudar az, ki az ezen irány felé elötpéstől el akar terelni. Az ifjuság hazafias szelleme, hazánk jövőjének reménye, biztonságának záloga. Neki szól az intelem: Ébren légy magyar! Őrt ki fog állani, ha nem te, hazádért?! Kitartás! Sursum corda!”

A húzódtó táviratot megtapsolták és sokáig éljezték a nagy hontalant. A lakoma első szónoka Degré Miklós joghallgató (a Tábla mostani elnöke), a királyra emelte poharát. Az ifjuság állva hallgatta Degré szónoklatát és megéltette az uralkodót. Jakabfalvy Gusztáv Kossuthot magasztalta, majd Polónyi Géza rámutatott a bécsi lapok célzatosan elferdített tudósításaira és éllette Seffer Lászlót, a fanatikuss 48-ast és a budapesti sajtóbizottság vezetőjét.

Másnap volt a szavazás a képviselőházban. Rendőrség és katonaság szállta meg a Sándor-utca, Múzeum-körút és Eszterházy-utca környékét, ahol nagy tömeg várta a szavazás eredményét és a képviselőházi események kiszivárgását. Mikor a szavazás eredményét megtudta az utcán várakozó közönség, óriási lármába tört ki és egyre kiabálta: Abcug Tiszta! Abcug Fejérváry! Le a 267 hazaárulóval! (Annyian szavazták meg a javaslatot.) A tömeg magatartása egyre fehégetőbb lett, úgy hogy Tisza és a kormánypárt exponált tagjai nem akarták elhagyni a parlament épületét. A rendőrség sem volt ura a helyzetnek. A kritikus pillanatban, mikor már véres összeütközésektől lehetett tartani, megjelent a képviselőház bejárója előtt a népszerű gróf Károlyi Gábor, akit a tüntetők lelkesen megéltettek. „Szavamat adtam — szolt Károlyi a tömeghez —, hogy a miniszterelnököt megvédek minden inzultus ellen. Kérem önöket, hagyják abba a tüntetést és oszolgjanak szét”. Ugron Gábor hasonló szellemű beszéde után tényleg széteszolt a tüntető néptömeg. A tüntetések azonban folytatódtek délután a Kerepesi-úton, este pedig a Várban, ahol a Hentzi-szobrot fegyveres kaonosság őrizte. A délutáni tüntetések a Kerepesi-úton és a Körúton éjjelutánig tartottak. Akkor este történt, hogy a tüntetők a Körút és Andrassy-út sarkán megtámadták Arányi Taksony rendőrkapitányt. Sok delga akadt Török főkapitányon kívül báró Splényi Odón akkori detektívfelügyelőnek is. A tüntetéseket a következő két napon is folytatták a diákok. Harmadnap délután azonban vége szakadt a demonstrációnak, amikor futótűzként terjedt el a fővárosban Rudolf királyi halálának híre.

Rudolf trónörökös halála.

Szajról-szajra adták tovább a hírt, hogy Rudolf trónörökösöt valami szerencsétlenség érte. A hírszolgálatás még nem volt annyira fejlett, mint mostanában és az első órákban semmi bizonyosat sem tudott a közönség, mely csak a másnap reggel megjelent lapokból tájékozódhatott. A katasztrófáról szállongó első hírek eljutottak a főváros törvényhatóságának közgyűlésére, ahol Viola tanácsnok éppen a főváros új kölcsönfelvételének ügyét referálta. De alig hogy megkezdte előadását, felállt helyéről Ráth főpolgármester és a tanácsnok referatúráját félbeszakítva, így szolt:

— Több oldalról hallom, hogy ő fenségét, a trónörökösöt, szerencsétlenség érte, sőt, hogy a trónörökös meghalt. Azonnal intézkedem, hogy a belügyminisztériumtól telefon útján értesülést nyerjek, való-e e megrendítő hír. Addig, míg a válasz megérkezik, az ülést felfüggesztem.

Tíz pernyi szünet után Ráth az ülést újra megnyitotta és fájdalmas hangon a következő bejelentést tette:

— Megtört szívvel és a legmélyebb hazafiai fájdalommal jelentem, hogy a miniszterelnökségtől vett értesülesem szerint ő fensége, a trónörökös, meghalt. Ily körülmények között a tanácskozást folytatnunk nem lehet.

Másnap rendkívüli közgyűlést tartott a törvényhatósági bizottság és az elnökök főpolgármester beszédre után megállapították a részvétnyilvánítás részleteit. A főváros küldöttsége megjelent Rudolf trónörökös temetésén Bécsben és koszorút helyezett a ravatalra. A főváros részvétét tolmácsoló felíratot csak a király személye körüli miniszter

útján lehetett a királyi családhoz juttatni, mert úgy a király és királyné, mint Stefánia özvegy trónörökösné a nagy fájdalomtól lesújtottan, minden idejéi családi körben töltötte és nem fogadott senkit. Egy hétre a bécsi temetés után Budapestre érkezett a királyi pár. Február 13-án fogadta a király a főváros küldöttségét a budai várpalotában és megköszönte a részvétet. A képviselőházban Pechy Tamás elnök fekete gyászöltözetben emlékezett meg fájdalmas hangon Rudolf trónörökös haláláról.

Interpelláció a cipőklinika miatt.

Az Ó-utcában egy cipészmeister üzletet nyitott a következő felirású címtablával: „Első amerikai gyors kijavító cipőklinika”. A járőrelők furcsa szemmel nézték a firmát, mert akkortájt az ilyen kiabáló cégfelírások teljesen szokatlanok voltak. Az amerikai izü reklám szóba került a főváros közgyűlésén, ahol dr. Helfer Vilmos a cégtábla hatósági eltávolítását követelte. Szerinte ez a felírás tévedésbe ejti a közönséget, mert többször megtörtént, hogy a betegek a szomszéd poliklinikum helyett ebbe az üzletbe mentek. Egyébként pedig ez a felírás „kigunyolása a klinikum név alatt fennálló tudományos intézeteknek és megsértése a tudomány iránt tartozó tiszteltetnek”. Ez utóbbi érvelésnek megvolt a hatása és a cégtábla hatósági beavatkozásra nemsokára eltűnt.

Harc a füst ellen és más érdekes események.

Tabódi József panaszos hangon teszi szóvá a főváros közgyűlésén, hogy Budapest levegőjét megfertőzik a város belsejében lévő gyárak és malmok kéményei, amelyek csakugy okádják a füstöt és kormot. Füstemészto készülékek alkalmazását kéri. A főváros hatósága már 1876-ban rendelte el a füstemészto készülékek használatát a város belső területén, de ezek a készülékek nem feleltek meg a kívánt célnak. — Fővárosi bakteriológiai intézet és kóhányai szulótelep létesítését határozzák el. — Megnyílik a budapesti körvasút melyet alig egy pár év alatt építettek, ami Baross Gábor páratlan erélyének köszönhető. A vasminiszttert ezért a főváros lelkesen ünnepli. — Elhatározza a közgyűlés, hogy örök időkre megszerzi a Károly-kaszárnyát a központi városháza céljaira. — Egyes utcákat és tereket még petróleumlámpák világították. A világítást vállalkozókra bízták, akik ellen sok panasz hangzott el, mert nem valami tulságosar szigorú lelkismerettel teljesítették feladatukat. A Rudolf-rakparton már éjjel felé kezdtek eloltni a lámpákat és más utcákban sem tartották be az előirt világítási időt. Ezért meg is büntették őket. — Pártó Béla városatyja interpellál amiatt, hogy a lövönati kocskira, amikor azok teljes sebességgel haladnak, serdülő koru gyerekek, de még felnöttek is felugrálnek. Kéri, hogy a rendőrség ezeket a testi épséget veszélyeztető állapotokat megszüntesse. — Kammermayer polgármester a következő érdekes választ adta: „Az érvényben lévő szabályrendelet csak a lövönati kocskik lején való felszállást tiltja meg, arra nézve azonban, hogy a kocskik hátsó részén menetközben is felszállni ne lehetne, a szabályrendeletben tilalom nem foglaltatik”. — Lojális körök elleneltek, hogy a honvéd-szobor a Várba kerüljön. A főváros közgyűlése azonban mégis kijelölte erre a célra a Diszteret. Határozatát azzal indokolta, hogy „ha a Vár védőinek emlékszórb magában a Várban már évtizedek óta fennáll, akkor méltán megkivánható, hogy a Vár hőselkü megostromlóinak emléke is ugyanezen a helyen örökíttessék meg”. — Meghalt a főváros érdekes, köztisztletben állott alakja: Radocsay Ferenc, aki még 1848 előtt a pestvárosi százás testületnek őspolgára volt. Fél századon át volt fővárosi képviselő, törvényhatósági bizottsági tag és a Józsefváros előjárója. — Báró Rothschild Nathaniel lova megnyeri a Szent István-díjat. A győztes ló tulajdonosa ezért ezer forintot adományoz a főváros szegényeinek. — A közéletnek újabb veszteségei vannak. Meghalt Apáthy István, a kiváló jogtudós, a budapesti egyetem professzora, az Akadémia tagja, országgyűlési képviselő és fővárosi bizottsági tag. — Ezt követi Graefl József és Visi Imre halála. Graefl Józsefet mint Deák Ferenc jó barátját ismerték. Pest városának 1848—49-ben és 1860—61-ben főbírája, a szolnoki kerületnek 1848-ban országgyűlési képviselője, majd Szabolcs megye főispánja és a főrendiház örökös tagja volt. — Visi Imre, a Nemzet szerkesztője, a Józsefváros országgyűlési képviselője és a Magyarországi Hirlapírók Nyugdíjintézetének alapítója. Kiváló, derék és közbecsülésben állott tagja volt a főváros társadalmi és politikai életének. Halála után Berzeviczy Albert lett a Józsefváros képviselője.

Idősb gróf Andrassy Gyula halála.

Szomorú hír érkezik Voloscából. Meghalt ott gróf Andrassy Gyula, Magyarország nagy fia, Európa legnépszerűbb és legkedveltebb diplomataja. A halál híre lesújtóan hatott nemcsak a fővárosban és az egész országban, hanem Európa minden álla-

Perzsaszőnyegvevők figyelmébe!

Régi szolid cég. Alapiúva 1904

Tisztelettel tudatjuk a nb. vevőközönséggel, hogy sikerült egy nagyobb tétel valódi elsőrangú minőségű szőnyegét igen előnyösen vásárolnunk. Ezeket

március 15-ig rendkívül olcsó áron

adjuk el. In magyar perzsaák, torontáli Kilim, In angol Velour, Argaman, In Buklé, német perzsa és mindenféle futószőnyegeket, valamint mokptátvetők, asztalterítőt és függönyök ugyancsak igen olcsón szerezhettek be.

POLGÁR HUGÓ és EMIL

V., Gróf Tisza István-u. 18. sz. (Erzsébet-tér) Sas-u. sarok.

1-a Velour ágyelők 18.— P-től

Velour ebédőszőnyegek rendkívül olcsón.

3770

mában, ahol varázslatos egyéniségét ösmerték. A főváros törvényhatósága rendkívüli közgyűlést tartott a nagy államférfi halála alkalmából. *Ráth* főpolgármester meleg szavakkal parentálta el az ország nagy halottját, aki „közéletünk egyik legkiválóbb bajnoka és legrokonszenvesebb alakja, a haza egyik legjelesebb, a nemzet köztisztelete által környezett nagy fia és a fővárosnak egyik legkitünőbb polgára volt“.

Andrássy holttestét Budapestre szállították és ravatalát az Akadémia oszlopcsarnokában állították fel. A beszentelést nagy segédlettel *Simor János* hercegprímás végezte. A temetésen megjelent *Ferenc József* tábornoki attilában és *Erzsébet* királyné fekete gyászruhában. A magyar közélet kiválóságain kívül ott voltak még: gróf *Taaffe* osztrák miniszterelnök, *Chlumenczky*, *Plener* és *Suess* miniszterek, gróf *Kálnoky* külügyminiszter és *Kállay* közös pénzügyminiszter, herceg *Reuss* német, *Paget* angol és *Nigra* olasz nagykövet.

A királyt megérkezésekor báró *Eötvös Loránd* és gróf *Széchenyi Béla* fogadta és a részére készült emelvényre vezette. A királyné társaságában voltak: *Klotild* főhercegnő leányával, *Mária Dorottya* főhercegnővel és fiaival: *Józseffel* és *Lászlóval*. A magyar kormány *Tisza Kálmán* miniszterelnök vezetésével jelent meg. A király részvétét nyilvánította Andrássy özvegyének, született *Kendeffy Katinka* grófnőnek és két fiának: *Tivadarnak* és *Gyulának*.

A beszentelés után *Szlávy József* koronaőr mondott gyászbeszédet. Aztán elindult a menet a gyászlöbögökkel diszitett házak és óriási néptömegek sorfala között. A menet élén lovagolt gróf *Pejacsevich Miklós* lovassági tábornok, nyomában a 13-ik huszárezred diszszázada. A *Ferenc József-téri* *Lloyd*-épület előtt egy honvédhuszár-század és egy gyalogos zászlóalj állott. A halottas kocsi előtt nagyszámu papság után haladt *Császka György* (akkor még) szepesi püspök, kezében feszülettel. A központi pályaudvarig kíserte a gyászolók sokasága Andrássy kóporsóját, amelyet különvonaton szállítottak *Töke*-terebesre, ahol az *Andrássy* grófok családi sirboltjában alussza örök álmát hazánk nagy fia.

Tisza Kálmán lemondása.

Nagy szenzációt kelt az országban és Auszriában *Tisza Kálmán* lemondása. Közel tizenöt évig volt Magyarország miniszterelnöke és mindenható ura. A főváros, amelynek fejlődése iránt meleg érdeklődéssel viseltetett, küldöttség útján vett bucsút a „generális“-tól, akinek belügyministersége alatt hozták a főváros egyesítésének törvényét. *Tisza* utóda a miniszterelnöki székben gróf *Szapáry Gyula* lett. Kormányának tagjai pedig: báró *Orczy Béla* a király személye körüli, báró *Fejérváry Géza* honvédelmi, *Baross* tábor kereskedelmi, gróf *Csáky Albin* közoktatásügyi, *Wekerle Sándor* pénzügy, *Szilágyi Dezső* igazságügyi, gróf *Bethlen András* földmívelésügyi és *Jóipovich Imre* horvát-szlavon miniszter.

Holttest a vízmedencében.

Napokig foglalkozott a sajtó *Rémi Róbert* interpellációjával, melyet a főváros közgyűlésén elmondott. Nem csekélyebb dologról volt szó, mint arról, hogy a legnagyobb hőség idején emberi holttestet találtak a kőbányai vízmedencében. Így a főváros közönsége hullámérges vizet ivott. Nagy izgalommal várta mindenkinek a leleplezésre a megnyugtató választ. *Gerlóczy* helyettes polgármester rögtön válaszolt is *Rémi* vádjaira: „Azt, hogy hullát találtak a medencében, semmiféle emberi előrelátásnak megakadályozni nem lehetett, mert az vagy bűntény, vagy öngyilkosság következménye volt. Biztosítja a főváros közönségét, hogy a hullavizből nem ivott senki, mert rögtön, amint az eset kitudódott, az egész vízvezetékot leeresztették és kitisztították a medencét. A tanács ezen kellemetlen esemény megtörténte után intézkedett, hogy ott ezentul külön ór álljon, éjjel-nappal vigyázzon a medencére és hogy az összes medencéket oly szerkezettel lássák el, melyek ily kellemetlen események bekövetkezését lehetőleg megakadályozni képesek.

Okl. gépészmérnök

3669

autóvezető és szakember, ásványolaj-technikában elm. és gyakorl. tudással és hosszú praxissal, reprezentálóképes, nyelvismeretekkel, fix állást vállal. Cím a főkiadóban.

Helybeli vasárugyár keres gyakorlattal rendelkező

magyar-német gyors- és gépirónót

azonnali belépésre, ki a számlázásban és irattárkezelésben is járatos. Megosztott munkaidő. Csakis elsőrangú, keresztény erők mindkét nyelven írott ajánlatai a fizetési igények számszerű megjelölésével „Rendkívül szorgalmas 3681“ jeligére a főkiadóba.

Használt, üzemképes, 3½ tonnás Packard

gyorsteherautomobil eladó

Grozit, Berliini-tér 3.

3740

Dr. Kajdacsy szakorvos

91951

VIII., József-körut 2. szám.

rendel: 10-4, és 7-2-ig
férfi- és nőbetegeknek.

Építész-mérnök, építőmester keres tőkés társat

Értesítést „Tőke és munka 3680“ jeligére Erzsébet-köruti főkiadóba.